

ROZSUDOK

V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu JUDr. Rudolfa Čirča a sudcov JUDr. Evy Sakálovej a JUDr. Ivana Machyniaka v právnej veci žalobcov **1/ M. P.**, bývajúceho v N., zastúpeného JUDr. M. C., advokátom so sídlom v N., **2/ V. P.**, bývajúcej v N., a **3/ L. P.**, bývajúceho v Ľ. X., Č. r., proti žalovanému **V. T.**, bývajúcemu v N., **o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti**, vedenej na Okresnom súde Nitra pod sp.zn. 25 C 445/99, o dovolaní žalobcu 1/ proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 25. mája 2006 sp.zn. 8 Co 176, 177/2005 rozhodol

t a k t o :

Dovolanie **z a m i e t a .**

Žalovanému nepriznáva náhradu trov dovolacieho konania.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Nitra rozsudkom z 26. mája 2005 č.k. 25 C 445/99-479 určil, že do dedičstva po E. P., zomrelému X., patrí nehnuteľnosť nachádzajúca sa v kat. úz. Z., vyznačená na geometrickom pláne č. X. z 9.3.2001, vyhotovenom Ing. J. B., ako pozemok parcela č. X. – zastavaná plocha o výmere X. m². Zároveň rozhodol o povinnosti žalovaného zaplatiť žalobcom náhradu trov konania 135 970,-- Sk (4 513,38 EUR) na účet ich zástupkyne JUDr. V. K. do pätnástich dní od právoplatnosti rozsudku. Takto rozhodol poukazujúc na výsledky vykonaného dokazovania, z ktorého vyvodil záver, že právny predchodca žalobcov E. P. splnil podmienky pre nadobudnutie vlastníckeho práva k označenému pozemku

vydržaním v zmysle príslušných ustanovení zák. č. 141/1950 Zb. (tzv. stredného Občianskeho zákonníka), vlastnícke právo právne relevantným spôsobom na nikoho nepreviedol a len faktické odňatie pozemku štátom a jeho predaj v rámci malej privatizácie či v rámci konkurzu nemalo za následok stratu možnosti oprávnených vlastníkov domáhať sa vlastníctva.

Krajský súd v Nitre ako odvolací súd na odvolanie žalovaného rozsudkom z 25. mája 2006 sp.zn. 8 Co 176, 177/2005 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol a žalobcom uložil povinnosť spoločne a nerozdielne zaplatiť žalovanému náhradu trov konania 38 285,-- Sk (1 270,83 EUR) do rúk jeho zástupcu do troch dní. Osobitným výrokom rozhodol aj o odvolaní žalovaného proti uzneseniu Okresného súdu Nitra zo 17. júna 2005 č.k. 25 C 445/99-492 o nariadení predbežného opatrenia a to tak, že návrh žalobcov na nariadenie predbežného opatrenia, ktorým by sa žalovanému zakázalo nakladať s nehnuteľnosťou, zamietol. Na rozdiel od súdu prvého stupňa bol toho názoru, že žalobcovia nepreukázali podmienky vydržania vlastníckeho práva ich právnym predchodcom a to najmä titul vstupu do držby a jej dobromyseľnosť. V odôvodnení rozsudku tiež uviedol, že v rámci malej privatizácie 23.11.1991 vydražil pozemok M. R., ten ho dňa 9.11.1992 predal spoločnosti W. W. s.r.o. a po vyhlásení konkurzu na majetok tejto spoločnosti správca konkurznej podstaty v roku 1999 predal túto nehnuteľnosť žalovanému. Ak by sa žalobcovia chceli domáhať zmeny tohto právneho stavu, museli by určovaciu žalobu formulovať inak, ak by na tom mali naliehavý právny záujem.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podal dovolanie žalobca 1/. Žiadal, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Namietal nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom a zaťaženie odvolacieho konania tzv. inou vadou spočívajúcou v nesprávnom hodnotení dôkazov vykonaných súdom prvého stupňa, resp. v neprihliadnutí na niektoré skutkové zistenia vyplývajúce z týchto dôkazov.

Žalovaný vo vyjadrení k podanému dovolaniu navrhol tento mimoriadny opravný prostriedok ako nedôvodný zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu oprávnenou osobou (účastníkom konania) v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O.s.p.) a že je prípustné (§ 238 ods. 1

O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, bez nariadenia pojednávania (§ 243a ods. 1 veta za bodkočiarkou O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolaniu nemožno vyhovieť.

Dovolací súd je podľa ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. viazaný uplatneným dovolacím dôvodom; z úradnej povinnosti skúma iba vady uvedené v § 237 O.s.p., a iné vady konania len vtedy, pokiaľ by mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Vady v zmysle § 237 O.s.p. ani iné vady konania však zo súdneho spisu nevyplývajú. V súvislosti so skúmaním uvedených vád nebola dôvodná námietka dovolateľa o nesprávnom hodnotení dôkazov vykonaných súdom prvého stupňa a o neprihliadnutí na niektoré skutkové zistenia zo strany odvolacieho súdu. Odvolací súd sa totiž neodklonil od skutkových zistení vyplývajúcich z dokazovania vykonaného súdom prvého stupňa, len z nich vyvodil iný právny záver. Dovolací súd preto skúmal správnosť napadnutého rozsudku z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, a to právneho posúdenia veci odvolacím súdom v otázke opodstatnenosti určovacej žaloby.

V preskúmvanej veci sa žalobcovia domáhali určenia, že do dedičstva po ich právnom predchodcovi patrí označený pozemok. Žiadali teda určiť, že ku dňu smrti ich právneho predchodcu tu bolo jeho vlastnícke právo k tejto veci (napokon i žalobu označili ako žalobu o určenie vlastníckeho práva). V žalobe i v priebehu konania tvrdili, že sporný pozemok bol v roku 1973 odňatý ich právnenému predchodcovi štátom svojvoľne a bez akéhokoľvek právneho titulu. Z dokazovania vykonaného prvostupňovým súdom vyplynuli účastníkmi nespochybnené skutkové zistenia, že vlastnícke právo k tomuto pozemku bolo zapísané v prospech štátu, ktorý ho dražbou v rámci tzv. malej privatizácie ako súčasť draženej prevádzkovej jednotky previedol na iný subjekt, a po ďalšom prevode ho napokon nadobudol žalovaný ako majetok patriaci do konkurznej podstaty. Už len tieto skutočnosti postačovali pre záver o nemožnosti vyhovieť určovacej žalobe.

Vzhľadom na tvrdenie žalobcov, že pozemok bol odňatý ich právnenému predchodcovi štátom bez právneho dôvodu v čase, ktorý podľa reštitučných predpisov (napr. zák. č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov /ďalej len „zák. č. 87/1991 Zb.“/ alebo zák. č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov /ďalej len „zák. č. 229/1991 Zb.“/) spadá do tzv. rozhodného obdobia, t.j. do doby od 25.2.1948 do 1.1.1990,

bola základnou právnou otázkou pre rozhodnutie o určovacej žalobe otázka, či môžu žalobcovia ako dedičia uplatniť bez ohľadu na svoje (či ich predchodcu) predchádzajúce reštitučné možnosti právo na určenie, že do dedičstva po ich právnom predchodcovi patrí označená vec, resp. že ich predchodca bol v čase smrti jej vlastníkom.

Pokiaľ štát v rozhodnej dobe prevzal vec bez toho, aby sa tak stalo na základe akéhokoľvek právneho titulu, išlo o prevzatie bez právneho dôvodu, čo je jeden s reštitučnými zákonmi typizovaných dôvodov pre vydanie veci oprávneným osobám (napr. § 6 ods. 2 zák. č. 87/1991 Zb. alebo § 6 ods. 1 písm.p/ zák. č. 229/1991 Zb.). Reštitučné predpisy sú k všeobecným predpisom (akým je najmä Obč. zákonník) vo vzťahu špeciality. Tento vzťah sa rieši podľa zásady *lex specialis derogat legi generali*, to znamená, že tam, kde existuje špeciálna úprava, nemožno použiť úpravu všeobecnú. Ak sa možno domáhať ochrany práva postupom podľa reštitučného predpisu ako špeciálneho, teda ak je daný reštitučný nárok, nemožno uplatniť nárok na ochranu vlastníctva podľa všeobecných právnych predpisov. Oprávnená osoba, prípadne jej právny nástupca, sa preto nemôže domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, najmä podľa § 126 ods. 1 Obč. zákonníka a to ani formou určenia vlastníckeho práva či už svojho alebo svojho predchodcu ku dňu jeho smrti podľa § 80 O.s.p., ak mohla žiadať o vydanie veci podľa reštitučného predpisu. Žalobou o určenie vlastníckeho práva nemožno totiž obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva.

Žaloba o určenie práva (a takou je aj žaloba o určenie vlastníckeho práva podľa § 126 Obč. zákonníka v spojení s § 80 písm.c/ O.s.p.) bola a je nástrojom ochrany subjektívneho práva pred neoprávnenými zásahmi. Ide o žalobu svojou povahou preventívnu, ktorej účelom je predísť stavu neistoty ohľadne určitého práva alebo jeho výkonu a jej význam je rýdzo praktický – nastoliť istotu v ohrozených právnych vzťahoch, pričom je treba viac ako u žalôb na plnenie dbať, aby nedošlo k jej zneužitiu. Vyžaduje sa istá kvalita tejto žaloby spočívajúca v tom, že musí byť daný naliehavý právny záujem na požadovanom určení. Ak totiž už bolo právo porušené, nemá preventívna ochrana postavenia žalobcu žiaden zmysel, lebo jej prostredníctvom už v zásade nemožno spory, ktoré by mohli v budúcnosti vzniknúť alebo ktorých vznik už bezprostredne hrozí, odvrátiť. O naliehavý právny záujem môže ísť zásadne len vtedy, ak by bez súdom vysloveného určenia bolo buď ohrozené právo žalobcu alebo by sa jeho právne postavenie stalo neistým, čo znamená, že buď musí ísť u žalobcu o právny vzťah (právo) už existujúce alebo o takú jeho procesnú, prípadne hmotnoprávnu situáciu,

v ktorej by objektívne v už existujúcom právnom vzťahu mohol byť ohrozený, prípadne pre svoje neisté postavenie by mohol byť vystavený konkrétnej ujme. Naliehavý právny záujem na určení, či tu právo je alebo nie je, nie je daný tam, kde sa možno domáhať plnenia. Aj keď v prípadoch žalôb o určenie vlastníckeho práva sa naliehavý právny záujem spravidla odôvodňuje potrebou získať rozhodnutie súdu ako podklad pre zápis vlastníctva do katastra nehnuteľností, nemožno (vzhľadom na účel určovacej žaloby) bez ďalšieho len z tohto faktu vyvodzovať naliehavý právny záujem žalobcu. To platí práve tam, kde právne vzťahy žalobcu k veci boli s istými následkami dotknuté dávno v minulosti a nie dnes, a nestali sa neistými teraz, ale práve prostredníctvom žaloby o určenie vlastníckeho práva je uvádzané do neistoty právo súčasného vlastníka veci. Určovacia žaloba tu nie je nástrojom prevencie a nemieri k nastoleniu právnej istoty na strane žalobcu, ale k jej narušeniu na strane terajšieho vlastníka veci. Je preto potrebné rozlišovať medzi ochranou vlastníckeho práva v situáciách jeho bezprostredného a aktuálneho ohrozenia pred uvedením do neistoty v existujúcich a spravidla aj vykonávaných vlastníckych vzťahoch a zneužitím procesného prostriedku určeného k takejto ochrane na to, aby bolo dosiahnuté obnovenie vlastníckeho práva už zaniknutého sponchybním skutočnosťami, za ktorých k zániku došlo. Ďalej to platí i tam, kde ochranu práva bolo možné dosiahnuť postupom podľa reštitučných predpisov.

Existencia špeciálnej úpravy v reštitučných predpisoch vylučuje naliehavý právny záujem na určení vlastníctva tam, kde podľa týchto predpisov bolo možné uplatniť nárok na vrátenie veci a nárok uplatnený nebol alebo z nejakých dôvodov takejto požiadavke nebolo vyhovené. Naliehavosť právneho záujmu na určovacom výroku je totiž daná až vtedy, ak je v spore o určenie vlastníckeho práva toto právo preukázané. Reštitučné predpisy vychádzali z domnienky, že vec prešla v rozhodnom období na štát a to aj v prípadoch jej prevzatia bez právneho dôvodu, pričom oprávnené osoby, ktoré si uplatnili nárok podľa týchto predpisov, sa stali vlastníkami veci až jej vydaním. Bez ohľadu na to, akým spôsobom prešla vec na štát, len v prípadoch, ktoré sú v reštitučných predpisoch výslovne stanovené a za splnenia aj ďalších v nich uvedených podmienok, bol daný dôvod na vrátenie veci. Tým bola súčasne vylúčená možnosť uplatniť toto právo inak, teda podľa všeobecných predpisov, lebo ako už bolo uvedené reštitučná úprava je vo vzťahu k všeobecným predpisom úpravou špeciálnou. V prípadoch prevzatia veci štátom v rozhodnom období bez právneho dôvodu neuplatnenie ochrany podľa reštitučných predpisov malo za následok stratu možnosti domáhať sa tejto hmotnoprávnej i procesnoprávnej ochrany podľa všeobecných predpisov, teda aj ochrany prostredníctvom žaloby o určenie vlastníckeho práva. Aj keď zák. č. 141/1950 Zb. ani zák.

č. 40/1964 Zb. (teraz platný Obč. zákonník) okupáciu, t.j. prevzatie veci štátom bez právneho dôvodu ako právny titul nadobudnutia vlastníckeho práva štátom nepoznali, nepochybne k faktickej okupácii za účinnosti oboch menovaných noriem dochádzalo. Štát v takýchto prípadoch právny titul k prevzatiu veci ani nepredstieral. Prostredníctvom prijatia reštitučných predpisov však zákonodarca akceptoval, že k takýmto situáciám skutočne, a nie výnimočne, dochádzalo. Na základe jeho vôle vyjadrenej v reštitučných predpisoch sa potom z okupácie (prevzatia veci štátom bez právneho dôvodu) stal formálne právny titul nie pre nadobudnutie veci zo strany štátu, ale pre vznik nároku na vydanie veci a teda obnovu formálneho vlastníckeho práva, pričom nevyužitím možnosti domáhať sa takéhoto nároku v zákonnej lehote došlo k nezvratnému zániku (preklúzii) práva, a tým aj k nemožnosti dosiahnuť revíziu krokov štátu urobených v rozhodnom období.

V preskúmvanej veci právny predchodca žalobcov, resp. žalobcovia, vzhľadom na nimi tvrdené skutočnosti, si mohli uplatniť nárok na vydanie veci postupom podľa reštitučných predpisov. So zreteľom na vyššie uvedené závery bola tým vylúčená ich možnosť domáhať sa ochrany vlastníckeho práva, ktoré mali nadobudnúť dedením, žalobou o určenie, že označený pozemok patrí do dedičstva po ich predchodcovi, resp. že ich predchodca bol v čase smrti jeho vlastníkom. Rozsudok odvolacieho súdu o zamietnutí určovacej žaloby pre jej neopodstatnenosť bol preto správny, aj keď z iných než v ňom uvedených dôvodov. Dovolací súd tak dovolanie žalobcu 1/ smerujúce proti správne mu rozsudku odvolacieho súdu zamietol (§ 243b ods. 1 O.s.p.).

Úspešnému žalovanému nepriznal náhradu trov dovolacieho konania, pretože trovy súvisiace s odmenou jeho zástupcu za vyjadrenie k dovolaniu, nepovažoval za potrebné na účelné bránenie práva, lebo v porovnaní s jeho vyjadreniami v základnom konaní, neobsahovali žiadne nové právne významné okolnosti (§ 142 ods. 1 v spojení s § 243b ods. 5 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. februára 2009

Za správnosť vyhotovenia :

Jarmila Uhlířová

JUDr. Rudolf Čirč, v.r.

predseda senátu